

ประโยค ป.ธ. ๙
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๕๕

---

๑. โลภาทีเหตุณั วิกาควเสน ตัมมยุตตาทินี วเสน จ สงฺคโห
เหตุสงฺคโหฯ เหตุโย นาม ฉพพิธา ภวนตฺติ สมฺพนุโหฯ เหตุภาโว ปน
เนถั สมฺยุตตานิ สุปฺติฏฺฐิตภาวสาธนสงฺขาโต มุลภาโวฯ ลทฺทเหตุปจฺจยา
หิ ฐมฺมา วิรุพฺพมฺมุลา วิย ปาทปา ธิรา โหนฺติ น อเหตุกา วิย
ชลดเต เสवालสทิสสาฯ เอวญจ กตุวา เอเต มุลสทิสตาย มุลานีติ จ
วฺจจนฺติฯ อปเร ปน กุสลาทีนั กุสลาทีภาวสาธนั เหตุภาโวติ วทนฺติฯ
เอว สติ เหตุณั อตฺตโน กุสลาทีภาวสาธโน อญฺโหล เหตุ มคฺคิตพฺโพ
สียาฯ อถ เสสสมฺยุตตเหตุปฏฺฐิทุ เตถั กุสลาทีภาโว เอวมฺปิ
โมมฺหจิตตสมฺยุตตตฺส เหตุโน อกุสลาโว อปฺปฏิพฺพุโ สียาฯ อถสฺส
สภาวโต กุสลาโว สียา เอว สติ เสสเหตุณมฺปิ สภาวโต อกุสลาทีภาโวติ
เตถั วิย สมฺยุตตฐมฺมานมฺปิ โส เหตุปฏฺฐิทุ น สียาฯ ยถิ จ
เหตุปฏฺฐิทุ กุสลาทีภาโว ตทา อเหตุกานั อพฺยาคตภาโว น สียาติ
อลมตฺตีพฺเพเนนฯ กุสลาทีภาโว ปน กุสลากุสลาณั โยนิโสโยนิโสมนสิการ-
ปฏฺฐิทุฯ ยถา โยนิโส ภิกฺขเว มนสิกรโธ อนุปฺปนฺนา เจว กุสลา
ฐมฺมา อูปฺชชฺชนฺติ อูปฺปนฺนา จ กุสลา ฐมฺมา อภิวทฺตมฺมตฺติอาทิฯ
อพฺยาคตานิ ปน อพฺยาคตภาโว นีรานุสยสนฺดานปฏฺฐิทุ กมฺมปฏฺฐิทุ
อวิปากสภาวปฏฺฐิทุ จาติ ทฏฺฐพฺพึฯ

๒. กกุขลตาทินา อตฺตโน อตฺตโน สภาเวน อฺปลพฺภนโต สภาวรูปุ
นามฯ อูปฺปาทาทีหิ อนิจฺจาทีหิ วา ลกฺขณฺเหหิ สหิตนฺติ สลฺกฺขณฺณึฯ
ปริจฺเจทาทีภาวึ วินา อตฺตโน สภาเวเนว กมฺมาทีหิ ปจฺจเยหิ
นิปฺพนฺนตฺตา นิปฺพนฺนรูปุฯ รูปฺปนสภาวุ รูปุฯ เตน ยุตฺตมฺปิ รูปุ ยถา
อริสโส นิลูปฺปนฺติฯ สุวํ รูปฺสทฺโท รุพฺพิยา อตฺสภาวปิ ปวตฺตตฺติ

อปเรน รูปสทฺเทน วิเสเสตฺวา รูปฺรูปนฺติ วุตฺตํ ยถา ทุกฺขทุกฺขนฺติ ฯ
 ปริจฺเจทาภิภาวํ อติกฺกมิตฺวา สภาเวเนว อุปฺลพฺกนโต ลกฺขณตฺตยาโรปนเนน
 สมมสิตฺถํ อรหตฺตา สมฺมสนฺนรูปํ ฯ น กสฺสตีติ อกาโส ฯ อกาโสเยว อกาโส ฯ
 นิชฺชิวตฺเถน ธาตุจาติ อากาสธาตุ ฯ จกฺขุทสกาภิเอเกกกลาปคตฺรูปานํ
 กลาปนฺตเรหิ อสงฺกิณฺณภาวาปาทนวเสน ปริจฺเจทกํ เตหิ วา ปริจฺฉิขฺชฺมานํ
 เตสํ ปริจฺเจทมตฺตํ วา รูปํ ปริจฺเจทรูปํ ฯ ตลฺยหิ ตตฺตฺรูปกลาปํ ปริจฺฉินฺนทนต์
 วย โหติ ฯ วิชฺชฺมานเป จ กลาปนฺตฺรภูเตหิ กลาปนฺตฺรภูตานํ สมฺมุจฺจภาเว
 ตตฺตฺรูปวิวิคฺตตฺตา รูปปริยฺนโต อกาโส ฯ เยสญฺจ โส ปริจฺเจโท เตหิ
 สยํ อสมฺมุจฺจโจเยว ฯ อญฺจถา ปริจฺฉินฺนตา น สียา เตสํ รูปานํ
 พฺยาปีตภาวาปตฺติโต ฯ อพฺยาปีตตา หิ อสมฺมุจฺจตา ฯ เตนาห ภควา
 อสมฺมุจฺจํ จตฺตฺหิ มหาภูเตหิตี ฯ

จลฺมานกาเยน อธิปฺปายํ วิญฺญาเปติ สยญฺจ เตน วิญฺญายตีติ
 ภายวิญฺจตฺติ ฯ สวิญฺญาณกสฺสทฺทสงฺขาตฺวาจาย อธิปฺปายํ วิญฺญาเปติ สยญฺจ
 ตาย วิญฺญายตีติ วจฺจวิญฺจตฺติ ฯ ตตฺถ อภิกฺกมาภิชนกจิคฺตสมฺมุจฺจาน-
 วาโยธาตุยา สหฺสรูปสนฺนสมฺมสนฺนธารณจลิตฺเตสุ สหการิการณฺภูโต ผนฺทมาน-
 ภายผนฺทนเหตุกฺวาโยธาตุวินฺมุตฺโต มหนตฺตํ ปาสาณํ อุกฺกชิปนตฺตสฺส สพฺพธามาเนน
 คหณกาเล อุตฺสาหนวิกาโร วย รูปกายสฺส ปริปฺพนฺทนปฺปจฺจยภาเวเนน
 อุปฺลพฺกมาโน วิกาโร ภายวิญฺจตฺติ ฯ สทา หิ ผนฺทมานกาเยน อธิปฺปายํ
 วิญฺญาเปติ ฯ น หิ วิญฺจตฺติวิการรหิตฺเตสุ รุกฺขจลนาทีสุ อิทเมส การตีติ
 อธิปฺปายคฺคหณํ ทิฏฺฐนฺติ ฯ หตฺถจลนาทีสุ จ ผนฺทมานภายธิปฺปายคฺคหณานนฺตรํ
 อวิญฺญาเยมานนฺตเรหิ มโนทวารชวเนหิ กยฺหมานตฺตา สยญฺจ กาเยน
 วิญฺญายตี ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๙

แปล มครเป็นไทย

---

๑. การรวบรวมเหตุธรรมมีโลกเหตุเป็นต้น ด้วยอำนาจแห่งการจำแนก และด้วยอำนาจแห่งธรรมที่ประกอบด้วยเหตุธรรมมีโลกเหตุเป็นต้นนั้น เป็นอาทิ ชื่อว่า เหตุสังคหะ ฯ เชื่อมความว่า ชื่อว่า เหตุธรรม มี ๖ ประการ ฯ ก็ความเป็นเหตุ คือ ความที่เหตุธรรม (๖ ประการ) เหล่านั้น เป็นมูลราก กล่าวคือความทำสัมปยุตธรรมทั้งหลายให้สำเร็จความดำรงมั่นด้วยดี ฯ ความจริง ธรรมทั้งหลายที่ได้เหตุเป็นปัจจัยแล้ว ย่อมเป็นสภาวะที่มั่นคง เปรียบเสมือนต้นไม้ทั้งหลายที่มีรากงอกงามแล้วก็มั่นคง ฉะนั้น หาเป็นธรรมที่ไม่มั่นคง เหมือนธรรมที่ไม่มีเหตุ เช่นกับสาหร่ายบนพื้นน้ำฉะนั้น ไม่ ฯ ก็ เพราะอธิบายความดังกล่าวมานี้ เหตุธรรม ๖ ประการเหล่านี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสเรียกว่า เป็นมูลรากดังนี้ ด้วย โดยเป็นเช่นกับราก ฯ ส่วน ท่านอาจารย์อีกพวกหนึ่งกล่าวว่า การทำธรรมมีกุศลธรรมเป็นต้น ให้สำเร็จความเป็นกุศลธรรมเป็นต้น ชื่อว่า ความเป็นเหตุ ฯ เมื่อเป็นอย่างนั้น บัณฑิตพึงต้องค้นหาเหตุอื่น ที่ทำตัวของเหตุทั้งหลายให้สำเร็จความเป็นกุศลธรรมเป็นต้น ฯ ถ้าความที่เหตุธรรมเหล่านั้นเป็นกุศลเป็นต้นเนื่องด้วย สัมปยุตเหตุธรรมที่เหลือไซ้ แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น ความที่เหตุธรรมสัมปยุต ด้วยโมหมูลจิตเป็นอกุศลธรรม ก็จะไม่พึงเนื่อง(ด้วยเหตุอื่น) ฯ ถ้า เหตุธรรม นั้น พึงเป็นกุศลธรรมได้ตามสภาวะไซ้ เมื่อเป็นอย่างนั้น แม้เหตุธรรมที่เหลือทั้งหลาย ก็พึงเป็นอกุศลธรรมเป็นต้นได้ตามสภาวะ เพราะเหตุนั้น แม้สัมปยุตธรรมทั้งหลาย เป็นกุศลธรรมเป็นต้นได้ เหมือนอย่างเหตุธรรมทั้งหลายเหล่านั้น นั้น ก็จะไม่พึงเนื่องด้วยเหตุธรรม ฯ ก็ ถ้าสัมปยุตธรรมทั้งหลาย เป็นกุศลธรรมเป็นต้น เนื่องด้วยเหตุธรรมไซ้ ในกาลนั้น อเหตุกจิต(๑๘ ดวง) ทั้งหมด ก็จะไม่พึงเป็นอพยากฤต เพราะเหตุนั้น พอที่อย่าบิบบิ้นกันมากนัก ฯ อนึ่ง ความที่กุศลธรรมเป็นกุศลเนื่องด้วยโยนิโสมนสิการและ

ความที่กุศลธรรมเป็นอกุศลธรรมเนื่องด้วยอโยนิโสมนสิการ (ความที่กุศลธรรมและอกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นกุศลธรรมเป็นต้น เนื่องด้วยอโยนิโสมนสิการ และอโยนิโสมนสิการ) ฯ สมจริงดังพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลทำไว้ในใจ โดยอุบายอันแยบคาย กุศลธรรมทั้งหลายที่ยังไม่เกิด ย่อมเกิดขึ้น และกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเจริญยิ่งขึ้น ดังนี้เป็นต้น ฯ บัณฑิตพึงเห็นความหมายว่า ก็ความที่อภัยกถกรรมทั้งหลาย เป็นอภัยกถุต เนื่องด้วยสันดานที่ปราศจากอนุสัยกิเลส (คือ กิริยาจิต) เนื่องด้วยกรรม(คือวิบากจิต) และเนื่องด้วยสภาวะที่หาวิบากมิได้ (คือวิบากจิตและกิริยาจิต) ดังนี้ ฯ

๒. (รูป ๑๘ ประการ) ชื่อว่า สภาวะรูป เพราะเป็นธรรมชาติจะค้นหาได้แน่นอน ตามสภาวะของตน ฯ มีความแข็งกระด้างเป็นต้น ฯ ชื่อว่า สลักกณรูป เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า เป็นไปร่วมกับลักษณะทั้งหลาย มีอุปาทลักกณะเป็นต้น หรือกับลักษณะทั้งหลาย มีอนิจจลักกณะเป็นต้น ฯ ชื่อว่า นิพผันนรูป เพราะภาวะแห่งรูป ๑๘ ประการสำเร็จได้ด้วยปัจจัยทั้งหลายมีกรรมปัจจัยเป็นต้น ตามสภาวะของตนนั่นเอง เว้นภาวะแห่งปริเฉทรูปเป็นต้น ฯ สภาวะคือความเปลี่ยนแปลง ชื่อว่ารูป ฯ แม้ธรรมชาติที่ประกอบด้วยสภาวะคือความเปลี่ยนแปลงนั้น ก็ชื่อว่ารูป เหมือนคำว่า คนเป็นโรคริตติดวงดอกอุบลเขียวฉะนั้น ฯ ศัพท์ว่ารูปนี้นั้น ย่อมเป็นไปได้ แม้ในสภาวะที่มีใช้มีความเปลี่ยนแปลงนั้น ตามความเจริญของภาษา (เพราะภาษาเจริญขึ้น) เพราะเหตุฉะนั้น ท่านพระอนุรุทธาจารย์ จึงกล่าวให้แปลกออกไปด้วยศัพท์ว่า รูป อีกศัพท์หนึ่งว่า **รูปรูป** เหมือนคำว่า **ทุกข์ทุกข์** ฉะนั้น ฯ ชื่อว่า สัมมสนรูป เพราะความเป็นธรรมชาติที่ควรเพื่อพระโยคาวจรจะพิจารณา โดยยกขึ้นสู่ไตรลักษณ์ เหตุภาวะแห่งรูป ๑๘ ประการนั้น ยกเว้นภาวะแห่งปริเฉทรูปเป็นต้นเสีย จะค้นหาได้แน่นอนตามภาวะของตนนั่นเอง ฯ ที่ชื่อว่า อากาศ เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า อันชนไม่อาจตัดได้ (ทำให้เป็นรอยไม่ได้) ฯ

อากาศนั่นเอง เป็นอากาศ ๗ อากาศนั้นชื่อว่าเป็นธาตุ เพราะอรรถวิเคราะห์ ไม่ใช่ชีวะ เพราะเหตุนั้น จึงชื่อว่าอากาศธาตุ ๗ รูปที่กำหนดคัตถรูปที่อยู่ใน กลาปแต่ละอย่างมีจักขุทสกกลาปเป็นต้น ด้วยอำนาจให้ถึงความไม่ปะปนกัน กับกลาปอื่น ๆ หรือที่กลาปเหล่านั้นกำหนดหมาย หรือที่เพียงเป็นเครื่อง กำหนดหมายกลาปเหล่านั้น ชื่อว่าปริจเฉทรูป ๗ ความจริง ปริจเฉทรูปนั้น ย่อมเป็นคัจฉัตถรูปกลาปนั้น ๆ ให้ขาดจากกันได้ ๗ ก็เมื่อความที่ภุทรูปที่อยู่ใน กลาปอื่นเป็นธรรมชาติ อันภุทรูปซึ่งอยู่ในกลาปอื่นอีกถูกต้องได้แม้มีอยู่ ความเป็นธรรมชาติว่างจากรูปนั้น ๆ คือ ที่สุดแห่งรูป ชื่อว่า อากาศ ๗ ก็อากาศนั้น เป็นแดนกำหนดเขตรูปกลาปเหล่าใด ตนเองอันรูปกลาปเหล่านั้น ไม่ได้ถูกต้องเลย ๗ เมื่อกำหนดเนื้อความออกไปจากนี้ ความเป็นปริจเฉทรูป จะไม่พึงมี เพราะรูปทั้งหลายเหล่านั้น ถึงความเป็นธรรมชาติเจือปนกัน ๗ ความจริง ความที่รูปเป็นธรรมชาติไม่เจือปนกัน ก็คือความที่ภุทรูปที่อยู่ใน กลาปอื่นอันภุทรูปซึ่งอยู่ในกลาปอื่นไม่ได้ถูกต้อง ๗ เหตุนั้น พระผู้มีพระภาค เจ้า จึงตรัสว่า อันมหาภุทรูป ๔ ไม่ได้ถูกต้อง ดังนี้ เป็นต้น ๗

ธรรมชาติที่ชื่อว่า กายวิญญัตติ เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า ยังผู้อื่นให้ รู้ความประสงค์ด้วยกายที่เคลื่อนไหวอยู่ และตนเองก็ถูกผู้อื่นรู้ความประสงค์ ได้ด้วยกายที่เคลื่อนไหวอยู่นั้น ๗ ที่ชื่อว่าวิญญัตติ เพราะอรรถวิเคราะห์ว่า ยังผู้อื่นให้รู้ความประสงค์ด้วยวาจา กล่าวคือเสียงที่มีจิตสั่งให้พูด และตนเอง ก็ถูกผู้อื่นรู้ความประสงค์ได้ ด้วยวาจากล่าวคือเสียงที่มีจิตสั่งให้พูด นั้น ๗ ในวิญญัตติรูป ๒ นั้น ความเปลี่ยนแปลงแห่งวาโยธาตุ ซึ่งมีจิตอันเป็น ธรรมชาติยังความคิดจะก้าวไปเป็นต้นให้เกิดเป็นสมุฏฐาน อันเป็นเหตุซึ่งมี ปกติทำร่วมกัน ในการค้ำจุนทรงอยู่และเคลื่อนไหว แห่งรูปที่เกิดร่วมกันที่พ้น จากกายที่เคลื่อนไหวอยู่(เอง) และวาโยธาตุที่เป็นเหตุให้กายไหว อันบุคคล ได้อยู่ โดยความเป็นปัจจัยแห่งความเคลื่อนไหวแห่งรูปกาย คุณความเปลี่ยนแปลง แห่งความอดุทธสาหะ ในเวลาที่จับด้วยกำลังทั้งหมดของผู้ยกหินแผ่นใหญ่ ชื่อว่ากายวิญญัตติ ๗ ความจริง กายวิญญัตตินั้น ย่อมให้ผู้อื่นรู้ความประสงค์ ด้วยกายที่เคลื่อนไหวอยู่ ๗ ก็ในความไหวแห่งต้นไม้เป็นต้น ที่เว้นจากความ

เปลี่ยนแปลงคือวิญญูตติ บัณฑิต ไม่เห็นการกำหนดรู้ความประสงค์ว่า
ต้นไม้นั้น ให้ทำการนี้ ดังนี้แล ฯ และตนเองก็เชื่อว่าถูกผู้อื่นรู้ความประสงค์ได้
ด้วยกาย เพราะชวนจิตที่เกิดทางมโนทวาร อันมีลำดับไม่ปรากฏ กำหนดรู้อยู่
ในลำดับต่อจากการกำหนดรู้ความประสงค์แห่งกายที่เคลื่อนไหวอยู่ ในการ
เคลื่อนไหวแห่งมือเป็นต้น ฯ
